

ความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตชุมชนริมฝั่งน้ำต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน

The Relationship between Riverbank Community Life Style and Sewage Behavior through Thachin River

พิชญา นามพิมพ์
Pitchaya Nampim

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พฤติกรรมการปล่อยของเสียของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน 2) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบวิถีชีวิตชุมชนริมฝั่งน้ำกับพฤติกรรมการปล่อยของเสียของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ตำบลตริมิตริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน โดยมีระยะห่างจากบ้านถึงแม่น้ำท่าจีนไม่เกิน 500 เมตร จำนวน 400 ครัวเรือน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test ค่า F-test และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ Tukey HSD กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนส่วนใหญ่มีความผูกพันและให้ความสำคัญต่อแม่น้ำท่าจีนน้อย ซึ่งไม่มีการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำท่าจีนในทางตรง แต่ใช้แม่น้ำเป็นแหล่งระบายของเสียจากครัวเรือนลงสู่แม่น้ำโดยตรงเป็นอันดับ 1 ในส่วนของพฤติกรรมการปล่อยของเสียของประชาชนริมฝั่งน้ำ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการปล่อยของเสียอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 64.0 รองลงมาคือ มีพฤติกรรมการปล่อยของเสียอยู่ในระดับดี 36.0 สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ลักษณะของบ้าน และการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำท่าจีน

Abstract

The purpose of this research is 1) to study the sewage behavior of people who live around Thachin River, 2) to find the relationship between riverbank community life style and sewage behavior through Thachin River. The sample of this research is people who live around Thajeen river whose house located within 500 meters from the river, 400 families. The data of this research was collected by interview and analyst the percentage, average, standard deviation, t-test, f-test, compared of different by Tukey HSD's means and decided degree of important statistics from .05. The result of this research shown that the most people who live around Thachin River has low relationship with the river. They did not use the river, instead, they always make water pollution by wasting their garbage direct into the river this sewage behavior is the highest level among all behavior of the people who live near the riverbank. 64% of the sample has the sewage behavior in the middle level and 36% of the sample has the sewage behavior in the good level. The factors of the different sewage behavior of people who live near the river, which the statistic significantly is .05, are education, salary, years of living, style of the house, and benefit from river towards them.

ข้อมูลบทความ

ส่งบทความ 9 กรกฎาคม 2558
ตอบรับ 29 มิถุนายน 2558
เผยแพร่ออนไลน์ 30 ธันวาคม 2558

คำสำคัญ

วิถีชีวิตริมน้ำ
พฤติกรรม
การปล่อยของเสีย
แม่น้ำท่าจีน
riverbank community life style
behavior
sewage
Thachin River

บทนำ

คนไทยมีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับสายน้ำและธรรมชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือสายน้ำก่อกำเนิดเรื่องราวของสรรพชีวิต ชุมชนน้อยใหญ่ วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนวิถีแห่งความรุ่งเรืองมั่งคั่งของบ้านเมือง เห็นได้ว่าในแต่ละยุคสมัยทุกครั้งที่มีการสร้างถิ่นฐานแห่งใหม่ก็มักเลือกที่จะอยู่ใกล้แม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำเป็นสำคัญ ปัจจุบันวิถีชีวิตคนไทยที่เคยผูกพันกับสายน้ำได้เปลี่ยนแปลงไป ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสายน้ำเห็นห่างกันมากขึ้นและแม่น้ำเริ่มหมดความสำคัญลง แม่น้ำหลายสายถูกทิ้งให้เน่าเสียจนกลายเป็นแหล่งมลพิษส่งผลกระทบต่อประชาชนและระบบนิเวศของแหล่งน้ำ แม่น้ำท่าจีนก็เช่นเดียวกันที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

แม่น้ำท่าจีนเป็นแม่น้ำสายหลักที่สำคัญสายหนึ่งของประเทศไทย ได้อำนวยประโยชน์กับประชาชนทั้งในด้านการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ โรงงานอุตสาหกรรม และกิจกรรมชุมชนรวมทั้งเป็นแหล่งรองรับน้ำเสียและของเสียต่างๆ จากกิจกรรมดังกล่าว ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คุณภาพน้ำและคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแม่น้ำท่าจีนเกิดความเสื่อมโทรม จนทำให้บางพื้นที่ไม่สามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ได้ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อประชาชนสาเหตุส่วนใหญ่ที่ส่งผลให้แม่น้ำท่าจีนเกิดปัญหามลพิษอย่างรุนแรงในปัจจุบัน คือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำโดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม พื้นที่เกษตรและพื้นที่ชุมชน จากการตรวจสอบ แหล่งกำเนิดน้ำเสียในลุ่มน้ำท่าจีนที่สำคัญประกอบด้วยแหล่งชุมชน (อาคารบ้านเรือน ตลาดสด โรงแรม สถานที่ราชการ อาคารสำนักงาน ร้านอาหาร และภัตตาคาร) โรงงานอุตสาหกรรม (โรงงานฟอกย้อม โรงงานอาหาร โรงงานกระดาษ โรงงานน้ำตาล และโรงงานเคมีภัณฑ์) การเกษตร (ฟาร์มสุกร ฟาร์มเป็ด บ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการเพาะปลูกต่างๆ) สัดส่วนของน้ำเสียจากแหล่งต่างๆ นั้นจะแตกต่างกันออกไป สามารถแบ่งประเด็นปัญหาสำคัญที่เป็นต้นเหตุเกิดมลพิษได้ 3 ประเภท คือ น้ำเสียจากชุมชนร้อยละ 30 น้ำเสียจากเกษตรกรรมร้อยละ 37 และน้ำเสียจากอุตสาหกรรมร้อยละ 33 (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 5, 2548)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพน้ำของแม่น้ำท่าจีนส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ชุมชนและเกษตรกรรม ซึ่งมีอัตราการปล่อยของเสียสูงถึงร้อยละ 67 และจากการสำรวจยังพบอีกว่าในวิถีชีวิตของประชาชนริมฝั่งน้ำของแม่น้ำท่าจีนยังคงมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แหล่งน้ำทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยเหตุดังกล่าว

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบวิถีชีวิตของชุมชนริมฝั่งน้ำที่มีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน เพื่อทราบสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันของชุมชนริมฝั่งของแม่น้ำท่าจีน และเป็นข้อมูลในการเสนอแนะแนวทางการจัดการปัญหาน้ำเสียจากของแม่น้ำท่าจีนได้อย่างตรงจุดและเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พฤติกรรมการปล่อยของเสียของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน
2. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบวิถีชีวิตชุมชนริมฝั่งน้ำกับพฤติกรรมการปล่อยของเสียของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน

ขอบเขตงานวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาถึงรูปแบบวิถีชีวิตชุมชนริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แหล่งน้ำ โดยทำการศึกษาเฉพาะชีวิตความเป็นอยู่ ความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมของประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน ได้ทำการศึกษารอบคลุมแม่น้ำท่าจีนตอนบนถึงตอนล่าง ระยะทาง 325 กิโลเมตร ซึ่งไหลผ่าน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชัยนาท จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสมุทรสาคร

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบวิถีชีวิตของประชาชนริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่มีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากกลุ่มตัวอย่าง 400 ชุด รวมถึงการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนตลอดทั้งลำน้ำ ผ่านเขตพื้นที่ของจังหวัดชัยนาท จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสมุทรสาคร มีทั้งหมด 78 ตำบล 15 อำเภอ ใน 4 จังหวัด และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว จำนวน 400 ครัวเรือน โดยใช้วิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ชนิดสัดส่วน (Proportional

Stratified Random Sampling) ซึ่งใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ลักษณะปลายปิด (Close-ended Questions) และแบบปลายเปิด (Open-ended Questions) จำนวน 400 ชุด ในการเก็บข้อมูล โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้คือ ตัวแทนของครอบครัวครัวเรือนละ 1 คน อาศัยอยู่ในตำบลที่อยู่ติดริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน และบ้านที่ค่อนข้างถัดมา โดยมีระยะห่างจากบ้านถึงแม่น้ำท่าจีนไม่เกิน 500 เมตร ตลอดพื้นที่ที่แม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน ซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดชัยนาท จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสมุทรสาคร

การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างและได้ใช้สูตรการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบทราบจำนวนประชากรโดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ความผิดพลาดไม่เกินร้อยละ 5 ดังสูตรของ Taro Yamane (Taro Yamane, 1973) ดังนี้

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

เมื่อ n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
 N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 e = ความคาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้น
(=0.05)

ผู้ศึกษากำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างยอมรับได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 หรืออยู่ที่ระดับนัยสำคัญ .05 แทนค่าตามสูตรได้ผล ดังนี้

$$\text{แทนค่า } n = \frac{249,343 \text{ ครัวเรือน}}{1+249,343(.05)^2}$$
$$= 399.36 \text{ ครัวเรือน}$$
$$n = 399 \text{ คน}$$

ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างจากที่สุ่มเท่ากับ 399 คน เพื่อความสะดวกในการประเมินผล และความสมบูรณ์ของข้อมูล ผู้วิจัยจึงขอเก็บตัวอย่างเพิ่มเป็น 400 ตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ชนิดสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) เป็นการสุ่ม

ตัวอย่างโดยใช้สัดส่วนตามขนาดครัวเรือนของแต่ละตำบลที่อยู่ติดริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตัวเองกับประชาชนริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน ตั้งแต่แม่น้ำท่าจีนตอนบนถึงแม่น้ำท่าจีนตอนล่างโดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากพื้นที่ศึกษาโดยทำหนังสือราชการจากคณะสิ่งแวดล้อม ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ไปถึงหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครัวเรือนในพื้นที่ศึกษา
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมกับหนังสือขอความร่วมมือเก็บข้อมูล จากประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน
3. ลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชากรตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชนริมฝั่งน้ำที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน
4. สังเกตการณ์หาข้อมูลเพิ่มเติมจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม ในการปฏิบัติเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของประชาชนในการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน ซึ่งนำมาเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็นสัดส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ ศาสนา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ รายจ่าย ลักษณะของคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามที่วัดถึงรูปแบบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิตของคนอยู่อาศัยริมแม่น้ำท่าจีน ได้แก่ การใช้ชีวิตประจำวัน อาชีพ และสุขอนามัย ลักษณะของคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามวิธีการจัดการของเสียจากครัวเรือนของประชาชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน ลักษณะของคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 4 แบบสอบถามวัดพฤติกรรมการปล่อยของเสียของประชาชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุม 3 ด้าน คือ ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม โดยลักษณะเครื่องมือ

เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) สร้างตามมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยครั้งนี้ไปทำการตรวจสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

1. การหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามแล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ต่อจากนั้นนำไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
2. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Tryout) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวนตัวอย่างที่ทดลองสัมภาษณ์ครั้งนี้มีจำนวน 30 ตัวอย่าง แล้วมาคำนวณหาค่าต่อไป

ผลการศึกษา

1. การจัดการของเสียในครัวเรือน

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามการจัดการขยะในครัวเรือน

(n=400)

กิจกรรมที่เกิดขยะ	วิธีการกำจัดขยะ				
	เผา จำนวน (ร้อยละ)	ฝัง จำนวน (ร้อยละ)	กองทิ้งที่ว่าง สาธารณะ จำนวน (ร้อยละ)	ทิ้งลงแม่น้ำ ท่าจีน จำนวน (ร้อยละ)	ทิ้งถังขยะ/ อบต./เทศบาล จำนวน (ร้อยละ)
1. ขยะที่เกิดจากการประกอบอาหาร รับประทานอาหาร	23 (5.8)	3 (0.8)	10 (2.3)	19 (4.8)	345 (86.3)
2. ขยะที่เกิดจากของใช้ในชีวิตประจำวัน	29 (7.2)	2 (0.5)	9 (2.3)	3 (0.8)	357 (89.1)
3. ขยะเกิดจากการประกอบอาชีพ	25 (6.3)	6 (1.5)	16 (4.0)	11 (2.8)	342 (85.4)

การจัดการขยะในครัวเรือน พบว่า ขยะที่เกิดจากการประกอบอาหาร รับประทานอาหาร ขยะที่เกิดจากของใช้ในชีวิตประจำวัน และขยะเกิดจากการประกอบอาชีพ มากกว่าครึ่งหนึ่งจัดการโดยทิ้งถังขยะ/องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)/เทศบาล ร้อยละ 86.3 ร้อยละ 89.1 ร้อยละ 85.4 ตามลำดับ ซึ่งจากการศึกษา

2.1 หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของ Cronbach (1972) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสถิติ ด้านสังคมศาสตร์ SPSS โดยมีผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัด มีค่าโดยรวมเท่ากับ 0.803 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 จึงนับว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูล โดยการตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้อง ครบถ้วน จำแนก และแจกแจงข้อมูล และทำการวิเคราะห์โดยการนำข้อมูลมาลงรหัสแล้วใช้สถิติที่เหมาะสมกับข้อมูลและวัตถุประสงค์ในการวิจัย และทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในการวิจัย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสถิติด้านสังคมศาสตร์ SPSS (Statistical Package for the Social Science) เป็นเครื่องมือช่วยในการปฏิบัติ

พื้นที่ริมน้ำมีถังขยะของอบต. หรือเทศบาลมาวางไว้ให้บริการประชาชนจึงเลือกที่จะทิ้งลงถังขยะ เพราะทราบว่า การทิ้งลงน้ำ เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ แต่หากเป็นสมัยก่อนนั้นที่ยังไม่มีถังขยะก็มีพฤติกรรมการทิ้งลงน้ำเพราะเป็นวิธีการที่สะดวก ถึงแม้จะทราบว่า เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องก็ตาม

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามการจัดการน้ำเสียในครัวเรือน

(n=400)

การปล่อยน้ำทิ้งจากภารกิจประจำวัน	วิธีการกำจัดน้ำเสีย				
	ที่ดินรอบบ้าน จำนวน (ร้อยละ)	บ่อบำบัดน้ำที่ขุด ขึ้นเอง จำนวน (ร้อยละ)	ลงในแม่น้ำท่าจีน จำนวน (ร้อยละ)	ท่อระบายน้ำทิ้ง ของเทศบาล จำนวน (ร้อยละ)	รดน้ำต้นไม้ จำนวน (ร้อยละ)
1. การทำกิจกรรมในครัว	121 (30.0)	21 (5.3)	203 (50.8)	52 (13.0)	3 (0.8)
2. อาบน้ำ	110 (27.5)	29 (7.3)	210 (52.5)	50 (12.5)	1 (0.3)
3. ซักเสื้อผ้า	108 (27.0)	19 (4.8)	211 (52.8)	48 (12.0)	14 (3.5)
4. ทำความสะอาดบ้าน	118 (29.5)	18 (4.5)	205 (51.3)	45 (11.3)	14 (3.5)
5. การใช้ส้วม	36 (9.0)	181 (45.3)	123 (30.8)	60 (15.0)	- (0.0)
6. จากการประกอบอาชีพ	96 (24.5)	40 (10.0)	187 (46.8)	75 (18.8)	- (0.0)

การจัดการน้ำทิ้งที่เหลือจากการทำกิจกรรมในครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำจัดการน้ำทิ้งที่เหลือจากการทำกิจกรรมในครัวลงสู่แม่น้ำท่าจีนมากเป็นอันดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 50.8 รองลงมาคือ ปล่อยลงสู่พื้นดินรอบบ้าน ร้อยละ 30.0 การจัดการน้ำทิ้งที่เหลือจากการอาบน้ำ พบว่า น้ำทิ้งที่ผ่านการใช้ในกิจกรรมอาบน้ำ น้ำจะไหลลงท่อที่ต่อลงสู่แม่น้ำท่าจีนโดยตรงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.5 รองลงมาคือ ปล่อยลงพื้นดินรอบบ้าน ร้อยละ 27.5 และการจัดการน้ำทิ้งที่เหลือจากการซักผ้า พบว่า น้ำทิ้งที่ผ่านการใช้ในกิจกรรมซักผ้า น้ำจะไหลลงท่อที่ต่อลงสู่แม่น้ำท่าจีนโดยตรงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.8 รองลงมาคือ ปล่อยลงพื้นดินรอบบ้าน ร้อยละ 27.0 และการจัดการน้ำทิ้งที่เหลือจากการทำความสะอาดบ้าน พบว่า น้ำทิ้งที่ผ่านการใช้ในกิจกรรมทำความสะอาด

สะอาดบ้าน น้ำจะไหลลงท่อที่ต่อลงสู่แม่น้ำท่าจีนโดยตรงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.3 รองลงมาคือ ปล่อยลงพื้นดินรอบบ้าน ร้อยละ 29.5 และการจัดการน้ำทิ้งที่เหลือจากการใช้ส้วม พบว่า น้ำทิ้งที่ผ่านการใช้ส้วม น้ำจะไหลลงท่อที่ต่อลงบ่อบำบัดน้ำที่ขุดขึ้นหรือบ่อบำบัดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.3 รองลงมาคือ ปล่อยลงแม่น้ำท่าจีน ร้อยละ 30.8 และการจัดการน้ำทิ้งที่เหลือจากการประกอบอาชีพ พบว่า น้ำทิ้งที่ผ่านการใช้จากการประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่มีการปล่อยลงสู่แม่น้ำท่าจีน คิดเป็นร้อยละ 46.8 รองลงมาคือ ปล่อยลงพื้นดินรอบบ้าน ร้อยละ 24.5

2. ความตระหนักของประชาชนริมฝั่งน้ำในการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน

ตารางที่ 3 ระดับความตระหนักของประชาชนริมฝั่งน้ำในการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน

(n=400)

ระดับพฤติกรรม	จำนวน	ร้อยละ
มีพฤติกรรมปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำอยู่ในระดับปานกลาง	256	64.0
มีพฤติกรรมปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำอยู่ในระดับดี	144	36.0
$\bar{X}=3.52$ S.D.=19.94 MAX=4.65 MIN=2.35		

จากงานวิจัย ได้ศึกษาระดับความตระหนักในการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนของกลุ่มตัวอย่าง เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความตระหนักในการปล่อยของเสียอยู่ในระดับปานกลาง นั้นหมายถึง มีพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 64.0 และมีความตระหนักอยู่ในระดับสูง หมายถึง มีพฤติกรรมการปล่อยของเสียลง

สู่แม่น้ำอยู่ในระดับดี ร้อยละ 36.0 โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 ดังตารางที่ 3

3. ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบวิถีชีวิตชุมชนริมฝั่งน้ำกับพฤติกรรมการปล่อยของเสียของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน

ตารางที่ 4 การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเพศต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน

เพศ	n	Mean	S.D.	ค่า t	Sig
ชาย	169	3.54	.39	.886	0.376
หญิง	231	3.50	.41		
รวม	400	3.52			

จากตารางที่ 4 การทดสอบสมมติฐานตามตัวแปรด้านเพศ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่มีเพศแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการปล่อยของเสียไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 5 การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านอายุต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน

อายุ	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	81.209	42	1.933	1.213	0.179
ภายในกลุ่ม	569.068	357	1.594		
รวม	650.277	399			

ตารางที่ 5 การทดสอบสมมติฐานตามตัวแปรด้านอายุ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่มีอายุแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการปล่อยของเสียไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 6 การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านระดับการศึกษาต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน

ระดับการศึกษา	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	2.326	2	1.163	7.398	0.001
ภายในกลุ่ม	62.418	397	.157		
รวม	64.745	399			

การทดสอบสมมติฐานตามตัวแปรด้านระดับการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการปล่อยของเสียแตกต่างกัน หลังจากนั้นทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี Tukey HSD แสดงดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการปล่อยของเสียของประชาชนริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	คะแนนเฉลี่ย	(1) 3.4648	(2) 3.5333	(3) 3.6656
1. ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	3.4648	-	-	**
2. มัธยมศึกษา ปวช./ปวส.	3.5333	-	-	-
3. ปริญญาตรีขึ้นไป	3.6656	**	-	-

จากตารางที่ 7 เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี Tukey HSD ของพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า มีความแตกต่างระหว่างกลุ่ม 1 คู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ กลุ่มที่มีการศึกษา ต่ำกว่าประถมศึกษา กับกลุ่มในระดับปริญญาตรีขึ้นไป นั่นคือ กลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีพฤติกรรมการทิ้งของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า

ตารางที่ 8 การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านรายได้ต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน

รายได้	n	Mean	S.D.	ค่า t	Sig
ต่ำกว่า 10,000	200	3.47	.39	-2.766	0.006**
มากกว่า 10,000	200	3.58	.41		

จากตารางที่ 8 ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่มีรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้มากกว่า 10,000 บาท มีพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนในระดับที่ต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 แสดงว่าปัจจัยด้านรายได้มีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 9 การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสมาชิกในครอบครัวต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน

สมาชิกในครอบครัว	n	Mean	S.D.	ค่า t	Sig
ครอบครัวเดี่ยว	204	3.48	.84	-1.830	0.068
ครอบครัวใหญ่	196	3.56	.41		

จากตารางที่ 9 ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่มีกลุ่มสมาชิกในครอบครัวแตกต่างกันมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 10 การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านระยะเวลาที่อยู่อาศัยต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน

ระยะเวลาที่อยู่อาศัย	n	Mean	S.D.	ค่า t	Sig
อาศัยอยู่มาแต่กำเนิด	225	3.58	.40	3.078	0.002**
ย้ายมาจากที่อื่น	175	3.45	.39		

จากตารางที่ 10 ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยแตกต่างกันมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นคือ กลุ่มตัวอย่างที่อยู่อาศัยมาแต่กำเนิดมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ย้ายมาจากที่อื่น แสดงว่าปัจจัยด้านระยะเวลาที่อยู่อาศัยมีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 11 การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านอาชีพต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน

อาชีพ	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	118.075	42	2.811	0.779	0.837
ภายในกลุ่ม	1287.924	357	3.607		
รวม	1406.000	399			

จากตารางที่ 11 ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 12 การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านลักษณะของบ้านต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน

ลักษณะของบ้าน	n	Mean	S.D.	ค่า t	Sig
บ้านที่มีบางส่วนยื่นลงไปแม่น้ำ	102	3.45	.38	-2.160	0.038**
บ้านที่อยู่บนพื้นดินติดแม่น้ำ	298	3.55	.40		

จากตารางที่ 12 ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่มีลักษณะของบ้านแตกต่างกันมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียแตกต่างกัน นั่นคือ กลุ่มตัวอย่างที่บ้านที่อยู่บนพื้นดินติดแม่น้ำมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างที่บ้านมีบางส่วนยื่นลงไปแม่น้ำ แสดงว่าปัจจัยด้านลักษณะของบ้านมีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตารางที่ 13 การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำท่าจีนต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน

การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำท่าจีน	n	Mean	S.D.	ค่า t	Sig
ไม่ใช้ประโยชน์	225	3.57	.40	3.078	0.002**
ใช้ประโยชน์	175	3.45	.39		

จากตารางที่ 13 ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนด้านการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำท่าจีนแตกต่างกันมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียแตกต่างกัน นั่นคือ กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำท่าจีนมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำท่าจีน แสดงว่าปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำท่าจีนมีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

อภิปรายผล

1. พฤติกรรมกาจัดของเสียจากครัวเรือนของประชาชนริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน จากการศึกษาพบว่า การปล่อยน้ำทิ้งจากบ้านเรือนริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนจากกิจกรรมต่างๆ อันดับ 1 คือ ปล่อยลงสู่แม่น้ำท่าจีน อันดับ 2 คือ ปล่อยลงพื้นดินรอบบ้าน และอันดับ 3 ปล่อยลงท่อน้ำสาธารณะ ลักษณะของท่อระบายน้ำทิ้งของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีลักษณะของท่อระบายน้ำทิ้งต่อท่อลงสู่แม่น้ำโดยไม่มีตัวกรองดักเศษอาหาร/ไขมัน คิดเป็นร้อยละ 39.4 รองลงมาคือ ต่อท่อลงพื้นบริเวณรอบบ้าน ร้อยละ 34.0 ต่อท่อลงสู่แม่น้ำท่าจีนโดยมีตัวกรองดักเศษอาหาร/ไขมัน ร้อยละ 13.2 ต่อท่อลงสู่ท่อน้ำสาธารณะของเทศบาล ร้อยละ 10.4 และไม่มีท่อระบายน้ำทิ้ง ร้อยละ 3.0 ตามลำดับ จากการสังเกตและลงพื้นที่ของผู้วิจัยลักษณะท่อน้ำทิ้งที่กล่าวว่างสู่ท่อน้ำสาธารณะของเทศบาล หรือ อบต. นั้น ส่วนมากท่อน้ำสาธารณะทำการระบายน้ำทิ้งลงสู่แม่น้ำท่าจีน โดยไม่มีการพักหรือกักเก็บน้ำซึ่งเป็นการระบายลงสู่แม่น้ำท่าจีนโดยตรงเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานสิ่งแวดล้อม ภาค 5 (2553) กล่าวว่า ภาครัฐมีความพยายามมีการแก้ไขปัญหาน้ำเสียจากชุมชน โดยสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวม อย่างไรก็ตาม คุณภาพน้ำทิ้งที่ผ่านการบำบัดรวมยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน อีกทั้งยังพบว่ามีปัญหาที่สำคัญ คือ ปริมาณน้ำเสียที่เข้าระบบมีน้อย ไม่มีการสูบน้ำเสียเข้าระบบอย่างต่อเนื่องและระบบควบคุมน้ำเสียยังไม่ครอบคลุมทั้งพื้นที่ ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้มีการปล่อยน้ำเสียชุมชนสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ซึ่งถือเป็นแหล่งกำเนิดน้ำ

เสียประเภทแน่นอน (point source)

ในส่วนของการจัดการขยะในครัวเรือน พบว่า ขยะที่เกิดจากการประกอบอาหาร รับประทานอาหาร ขยะที่เกิดจากของใช้ในชีวิตประจำวัน และขยะเกิดจากการประกอบอาชีพ ส่วนมากจัดการโดยทิ้งถังขยะ/อบต./เทศบาล ซึ่งเป็นวิธีการที่ถูกต้อง หากเมื่อเปรียบเทียบการกำจัดของเสียระหว่างน้ำเสียที่ปล่อยจากครัวเรือนกับขยะ ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนมีการจัดการแตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากเรื่องจัดการน้ำเสีย ทางกรมไม่มีการสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวม หน่วยงานราชการไม่มีการบังคับใช้กฎหมายจริง ดังนั้น ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งน้ำจึงทำตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติมาและใช้วิธีการอย่างสะดวกและประหยัดค่าใช้จ่ายของตนเองมากที่สุด แต่ในส่วนของการทิ้งขยะสังเกตว่าประชาชนทิ้งลงถังขยะอย่างถูกต้องเนื่องจาก หน่วยงานรัฐมีถังขยะวางไว้ให้บริการอย่างเพียงพอ ประชาชนจึงเลือกทิ้งลงถังขยะเนื่องด้วยประชาชนมีจิตสำนึกที่ดีอยู่แล้วว่าการทิ้งขยะลงน้ำเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำทำให้แม่น้ำเน่าเสียประกอบกับหน่วยงานราชการให้ความสะดวกในการบริการเก็บขยะจึงทำให้มีการจัดการขยะได้อย่างถูกต้อง

2. การศึกษาพฤติกรรมการปล่อยของเสียของประชาชนริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความตระหนักในการปล่อยของเสียอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 64.0 และอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 36.0 โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 ซึ่งหมายความว่าประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 64.0 และมีร้อยละ 36.0 มีพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนอยู่ในระดับที่ดีหรือถูกต้อง

โดยการศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างได้ทำการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามซึ่งเป็นการวัดพฤติกรรมทางอ้อม สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ (2526) กล่าวว่า การใช้แบบสอบถาม เป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลเป็นจำนวนมากและเป็นผู้ที่อ่านออกเขียนได้ หรือสอบถามกับบุคคลที่อยู่ห่างไกลอยู่กระจัดกระจายมาก นอกจากนี้ ยังสามารถถามพฤติกรรม

ในอดีต หรือต้องการทราบแนวโน้มพฤติกรรมในอนาคตได้ ข้อดีอีกประการหนึ่ง คือ ผู้ถูกศึกษาสามารถที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ปกปิดหรือพฤติกรรมต่างๆ ที่ไม่ยอมแสดงให้บุคคลอื่นทราบได้โดยวิธีอื่น ซึ่งแบบสอบถามเป็นการวัดความตระหนัก ได้ถามทั้งความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรม เนื่องจากเชื่อว่าบุคคลแสดงพฤติกรรมเป็นลำดับขั้นจากการมีความรู้ก่อให้เกิดเจตคติและนำไปสู่การปฏิบัติ จากการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบวิถีชีวิตของประชาชนริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนกับพฤติกรรมการปล่อยของเสีย ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม มีดังนี้

ปัจจัยด้านระดับการศึกษา มีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นเพราะผู้ที่มีการศึกษาสูงได้รับความรู้จากสถาบันการศึกษา ซึ่งถ่ายทอดความรู้จากบุคคลอย่างเป็นระบบ นำมาซึ่งการเรียนรู้ อย่างถูกต้อง ส่งผลให้มีการคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดัง ชูดาจิตพิทักษ์ (2526) กล่าวถึงสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมมนุษย์ที่ช่วยในการกระตุ้นพฤติกรรมเป็นปัจจัยในบุคคล ได้แก่ การสะสมความรู้ ประสบการณ์ต่างๆ ที่เคยได้รับหรืออาจรับจากภายนอก อาทิ จากข่าวสารหรือการบอกเล่าจากบุคคลอื่น เป็นต้น ซึ่งผลงานวิจัยได้สอดคล้องกับ ชนิษฐา จารุวิชัยพงศ์ (2538) ได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้น้ำและการจัดการน้ำทิ้งของครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้น้ำต่างกัน อาจเนื่องมาจากการที่บุคคลมีระดับการศึกษาต่างกัน ทำให้มีความรู้ต่างกันซึ่งก็อาจทำให้มีผลต่อพฤติกรรมการใช้น้ำต่างกันด้วย

ปัจจัยด้านรายได้ มีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งจากงานวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้มากกว่า 10,000 มีพฤติกรรมการปล่อยของเสียอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 อาจเพราะผู้ที่มีรายได้น้อยส่วนมากจะเป็นกลุ่มที่ได้รับการศึกษาน้อย ทำให้ขาดความรู้และจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังต้องหาเช้ากินค่ำจึงไม่เห็นความสำคัญเท่าที่ควร ซึ่งได้สอดคล้องกับ ราจวัญ เบญจศิริ (2538) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาน้ำเสียของกรุงเทพมหานคร พบว่า ตัวแปรด้านรายได้ การรับรู้ในสภาพปัญหา การรับรู้ในการดำเนินการของรัฐ รัฐในหน้าที่โดยมีตัวแปรร่วมอายุ อาชีพหลัก ความยาวนานของการอยู่อาศัย มีผลต่อความต้องการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเสีย ผู้ที่มีความต้องการจะมีส่วนร่วมในระดับบุคคลและส่วนร่วมมาก คือ กลุ่มประชาชนที่มีรายได้มากกว่าหนึ่งหมื่นบาท มีการรับรู้ใน

การดำเนินงานของรัฐบาล และรัฐในหน้าที่ของตนในการมีส่วนร่วมป้องกันน้ำในคลองเน่าเสีย

ปัจจัยด้านระยะเวลาที่อยู่อาศัย มีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือกลุ่มตัวอย่างที่อยู่อาศัยมาแต่กำเนิดมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ย้ายมาจากที่อื่น แสดงว่าปัจจัยด้านระยะเวลาที่อยู่อาศัยมีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเพราะประชาชนที่อยู่มาแต่กำเนิดมีความผูกพัน ซึ่งได้เคยพึงพิงใช้ประโยชน์จากแม่น้ำจึงทำให้เกิดความหวงแหนแม่น้ำท่าจีนมากกว่ากลุ่มที่ย้ายมาอยู่ใหม่ที่ไม่มี ความผูกพันกับแม่น้ำมากนัก จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างที่อยู่อาศัยมาแต่กำเนิดมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียอยู่ในระดับที่ต่ำกว่า ซึ่งได้สอดคล้องกับ สุชาติดา บุญประสม (2539) ได้ศึกษาพฤติกรรมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาแม่น้ำท่าจีนเน่าเสีย ศึกษากรณีอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า ความแตกต่างในเรื่องของระยะเวลาที่อยู่อาศัยก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องของพฤติกรรมในการแก้ไขปัญหาแม่น้ำท่าจีนเน่าเสีย

ปัจจัยด้านลักษณะของบ้าน มีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือกลุ่มตัวอย่างที่บ้านที่อยู่บนพื้นดินติดแม่น้ำมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างที่บ้านมีบางส่วนยื่นลงไป ในแม่น้ำ แสดงว่าปัจจัยด้านลักษณะของบ้านมีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 อาจเพราะบ้านที่อยู่ติดริมแม่น้ำโดยตรงได้รับการปลูกฝังและเห็น รุนบรรพบุรุษทำต่อเนื่องกันมา เนื่องจากคนสมัยก่อนบ้านที่อยู่ติดริมแม่น้ำจะนิยมทิ้งขยะหรือของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนโดยตรง เพราะเป็นวิธีที่ง่ายและสะดวกที่สุด อีกทั้งยังคิดว่าของเสียเหล่านั้น จะย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติหรือไหลออกสู่ทะเลลงไป ซึ่งไม่ทำให้เกิดแม่น้ำเน่าเสีย โดยเป็นไปตามหลักการของการ ขัดเกลตาทางสังคม ดัง ปฟาณี จิตติวัฒน์ (2542) อธิบายไว้ว่า กระบวนการทางสังคมหรือกลุ่มสังคมโดยตรงหรือโดยอ้อมให้ ผู้ที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้และรับเอาระเบียบวิธีกฎเกณฑ์ ความประพฤติกติและค่านิยมต่างๆ ที่กลุ่มหรือสังคมได้กำหนดไว้เป็น ระเบียบของความประพฤติกติและความสัมพันธ์ของสมาชิกของกลุ่ม หรือสังคม

ปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำท่าจีน มีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำท่าจีน มีพฤติกรรมการปล่อยของเสียอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างที่

ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำท่าจีน แสดงว่าปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำท่าจีนมีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 อาจเพราะ จากการศึกษาพบว่า กลุ่มที่ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำท่าจีนส่วนใหญ่เป็นบ้านที่อยู่ติดริมแม่น้ำโดยตรง และกลุ่มการเกษตรมีทั้งเพาะปลูกเพาะเลี้ยง และปศุสัตว์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ยังมีความรู้เกี่ยวกับการปล่อยของเสียจากการทำการเกษตรลงสู่แม่น้ำท่าจีนที่ผิดอยู่มาก จึงทำให้เกิดพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำโดยไม่รู้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

โดยสรุป พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนส่วนใหญ่มีความผูกพันและให้ความสำคัญต่อแม่น้ำท่าจีนน้อย ไม่มีการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำท่าจีนในทางตรง แต่ใช้แม่น้ำเป็นแหล่งระบายของเสียจากครัวเรือนลงสู่แม่น้ำโดยตรง ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันจะมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนแตกต่างกัน ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่มีรายได้แตกต่างกันจะมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนแตกต่างกัน ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยแตกต่างกันจะมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนแตกต่างกัน ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่มีลักษณะของบ้านแตกต่างกันจะมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนแตกต่างกัน และประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนที่มีอาชีพแตกต่างกันจะมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนไม่มีความสัมพันธ์กับแม่น้ำเหมือนในอดีต กล่าวคือ ไม่ได้มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับแม่น้ำ ใช้เป็นเพียงที่พักอาศัยและเป็นแหล่งระบายของเสียจากบ้านเรือน ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้ประชาชนริมน้ำได้มีกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมกับแม่น้ำท่าจีนมากขึ้น

2. ในด้านการปล่อยของเสียพบว่า การทิ้งน้ำเสียและการทิ้งขยะมูลฝอยของประชาชนริมน้ำที่พฤติกรรมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การทิ้งน้ำเสียจากครัวเรือนส่วนมากจะปล่อยลงสู่แม่น้ำท่าจีนโดยตรงหรือปล่อยลงสู่ท่อน้ำสาธารณะ ซึ่งท่อน้ำสาธารณะนั้นได้ระบายลงสู่แม่น้ำท่าจีนไม่มีการบำบัดอย่างถูกต้องเช่นกัน อีกทั้งประชาชนยังเห็นว่า การทิ้งน้ำเสียจากบ้านเรือนลงสู่แม่น้ำไม่ใช่เหตุผลที่ทำให้แม่น้ำท่าจีนเกิดการเน่าเสีย ซึ่งแตกต่างจากการ

ทิ้งขยะมูลฝอย ประชาชนนิยมทิ้งลงถังขยะอย่างถูกต้องเนื่องจากหน่วยงานราชการมีถังขยะบริการประชาชนอย่างเพียงพอ ดังนั้น หน่วยงานราชการจึงเป็นส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาการปล่อยน้ำเสีย โดยการจัดระบบบำบัดน้ำเสียบริเวณพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนให้มีประสิทธิภาพ และนำน้ำเสียเข้าสู่ระบบเพื่อปล่อยน้ำดีลงสู่แม่น้ำท่าจีนต่อไป

3. จากการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาที่มีผลต่อพฤติกรรมการปล่อยของเสีย ซึ่งกลุ่มที่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปจะมีพฤติกรรมการปล่อยของเสียอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ากลุ่มผู้ที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า เพราะฉะนั้นควรมีการส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจ และปลูกฝังจิตสำนึกให้เห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรน้ำ โดยเน้นกลุ่มที่อยู่ในระดับการศึกษาดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

- ชนิษฐา จารุวิชัยพงศ์. (2538). *พฤติกรรมการใช้น้ำและการจัดการน้ำทิ้งของครัวเรือนในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ซุดา จิตพิทักษ์. (2526). *พฤติกรรมศาสตร์เบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ปงาณี ฐิติวัฒนา. (2542). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จำจวนญ เบญจศิริ. (2538). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหา น้ำเสียของกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมจิตต์ สุพรรณทัศน์. (2526). *พฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลง*. ใน *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาสุศึกษา หน่วยที่ 1-7*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 5 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2548). *รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อม ปี 2548 พื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีนและลุ่มน้ำคาบเกี่ยว (จังหวัดชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม สมุทรสาคร)*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สุชาติ บุญประสม. (2539). *พฤติกรรมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาแม่น้ำท่าจีนเน่าเสีย ศึกษากรณีอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Cronbach, L. J. (1972). *Essential of psychological testing*, (3rd ed.). New York: Harper and Row Publisher.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. New York: HarperInternational Edition.